

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF MEDICAL SPECIALTIES IN THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING

У статті розглянуто питання компетентності фахівців медичних спеціальностей в умовах дистанційного навчання. Одним із першочергових завдань вищої освіти є формування професійних компетентностей майбутніх фахівців. Доведено, що ключовим компетентностям приділяється значна увага в процесі навчання студентів. Визначено, що компетентність – це здатність до інтеграції знань і навичок, їх використання в умовах вимог зовнішнього середовища. У роботі представлено результати анкетування студентів V курсу медичного факультету Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (м. Вінниця), які спрямовані на визначення проблем дистанційної освіти в частині формування професійної компетентності. Актуальність дослідження обґрунтована тим, що на тепер у світі тривають зміни не тільки у сфері охорони здоров'я, але й в освіті. Ключовим завданням вищої освіти є формування професійних компетенцій майбутніх спеціалістів. Особлива увага приділяється інформаційно-комунікативній компетентності, оскільки вона є базовою складовою частиною для медичного фахівця. У процесі дослідження доведено, що дистанційне навчання впливає на формування компетентностей і засвоєння практичних навичок студентів-медиків; виявлено основні переваги й недоліки дистанційної форми навчання. Установлено, що в умовах дистанційного навчання в студентів сформовано навички роботи з великим обсягом інформації та розвинуто мотивацію до самоосвіти. Визначено, що під професійною компетентністю майбутнього лікаря слід розуміти теоретичну й практичну підготовленість студента на основі особистих і професійно важливих якостей, зокрема стан сформованості професійних знань, умінь і навичок, ціннісних орієнтацій та аналітичних, прогностичних, проєктувальних здібностей, необхідних для виконання діяльності лікаря.

Ключові слова: компетентність, дистанційне навчання, освіта, професійна компетентність.

The article considers the issue of competence of medical specialists in the field of distance learning. One of the priority tasks of higher education is the formation of professional competencies of future professionals. It is proved that key competencies are given considerable attention in the process of student learning. It is determined that competence is the ability to integrate knowledge and skills, their use in the environment. The article presents the results of a survey of 5th year students of the Medical Faculty of Vinnytsia National Medical University M. Pirogov (Vinnytsia), which are aimed at identifying the problems of distance education in terms of the formation of professional competence. The relevance of the study is justified by the fact that the world is currently undergoing changes not only in health care but also in education. The key task of higher education is the formation of professional competencies of future professionals. Particular attention is paid to information and communication competence, as it is a basic component of a medical professional. In the process of research it is proved that distance learning affects the formation of competencies and the acquisition of practical skills of medical students; the main advantages and disadvantages of distance learning are identified. It is established that in the conditions of distance learning students have formed skills of working with a large amount of information and developed motivation for self-education. It is determined that the professional competence of the future doctor should be understood as theoretical and practical readiness of the student on the basis of personal and professionally important qualities, in particular, the state of professional knowledge, skills, values and analytical, prognostic, design abilities necessary for the doctor.

Key words: competence, distance learning, education, professional competence.

УДК 371.31:614.23

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/39.27>

Димар Н.М.,

асистент кафедри біології
Національного медичного університету
імені О.О. Богомольця

Сойка Л.Д.,

канд. хім. наук,
проректор з навчальної роботи
Вищого навчального комунального
закладу Львівської обласної ради
«Львівська медична академія
імені Андрея Крупинського»

Шевчук А.М.,

канд. псих. наук,
доцент кафедри медицини катастроф
та військової медицини
Вінницького національного медичного
університету імені М.І. Пирогова

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасна медична освіта, її якість потребує використання інноваційних перетворень у технології навчання. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє перевести процес навчання на якісно вищий рівень. У результаті відбувається переорієнтація традиційного навчання на принципово новий рівень, де змінюється роль студента на ту, ніколи він стає активним учасником освітнього процесу.

Студенти медичних спеціальностей у процесі дистанційного навчання повинні набути багатосторонніх технологічних знань, які необхідні в майбутній практиці. Більша частина знань не може бути знайдена у підручнику. Щоб повністю оволодіти знаннями, студент покладається на різні додаткові ресурси. Сучасні дистанційні

технології дозволяють проєктувати та створювати інформаційні інструменти, що можуть полегшити труднощі під час підготовки будь-якої дисципліни.

Дистанційна освіта є альтернативною та додатковою освітою медичних працівників. Але чи можливо досягнути розвитку клінічних вмінь та професійних компетенцій у дистанційному курсі без інтегрованого наочного навчання? Це питання турбує багатьох. Адаже під час вивчення будь-якої медичної спеціальності, на відміну від гуманітарних дисциплін, візуалізація відіграє ключову роль у набутті знань та компетенцій лікаря. Тому тема формування ключових компетентностей студентів медичного спрямування є доцільною та надзвичайно актуальною для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування компетентності медичних фахівців, інтенсифікації навчального процесу й особливостям впровадження дистанційної форми навчання присвячено праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема О. Александрова, В. Бикова, Н. Бурдейної, А. Варданян, Г. Крицької, Т. Голуб, В. Кушнір, О. Новікова й інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на важливість отриманих результатів, актуальним для закладів вищої медичної освіти в теперішніх умовах, викликаних пандемією Covid-19, постає питання збереження якісного рівня підготовки студентів-медиків, зокрема формування професійних компетентностей в умовах дистанційної форми навчання.

Мета статті. Метою наукової статті є визначення та діагностика умов формування професійних компетентностей здобувачів вищої медичної освіти в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність лікаря визначається рамками його діяльності в системі «людина-людина». Водночас важливо враховувати, що професійна компетентність – це не статичний стан, а постійно діючий процес.

Основною метою вищої професійної освіти є підготовка кваліфікованого фахівця: компетентного, відповідального, вільно володіючого своєю професією та орієнтуючого в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи зі спеціальності, підготовленого до постійного професійного зростання та професійної мобільності.

Компетентність в широкому розумінні трактується як високий рівень загально-практичного досвіду суб'єкта, рівень його освіченості адекватним соціальним та індивідуальним формам активності, що дозволяє людині в

рамках своїх здібностей та соціального статусу успішно й ефективно функціонувати в такому суспільстві [4, с. 5]. Важливими складовими частинами діяльності лікаря є не тільки його знання та вміння, особливості професійного мислення, але й особистісні якості, вміння спілкуватися з пацієнтом [8, с. 33]. Тому, професійна компетентність медичного фахівця містить не тільки спеціальну медичну підготовку, культуру, але й соціально-психологічні аспекти його особистості, його ціннісні орієнтації, комунікативну грамотність.

Компетентнісний підхід передбачає нову роль студента в освітньому процесі: з пасивного споживача знань він повинен стати їх активним творцем, здатним критично мислити, планувати свою самостійну роботу, проявляти ініціативу, формулювати проблеми та знаходити шляхи вирішення, в тому числі в нестандартних ситуаціях.

Під компетентністю розуміють:

1) побудовану на знаннях, інтелектуально- й особистісно-зумовлену соціально-професійну життєдіяльність людини;

2) знання, вміння та досвід, теоретико-прикладну підготовку до використання знань;

3) володіння знаннями й навичками, що дозволяють висловлювати професійно-грамотну думку й оцінку;

4) рівень вмінь особистості, що відбиває ступінь відповідності певній компетенції та дозволяє діяти конструктивно в умовах, що швидко змінюються [10, с. 398].

Розвиток і впровадження інформаційних технологій в освітню практику веде до оновлення інформаційного середовища будь-якої предметної діяльності, що потребує кардинального переосмислення мети, змісту, форм та методів підготовки студентів медичного спрямування на новому рівні, що відповідає вимогам часу [7, с. 79].

Дистанційна освіта в закладах вищої медичної освіти у 2020 році зайняла ключове місце

Рис. 1. Складові частини дистанційної освіти

Джерело: побудовано на основі [5, с. 78]

серед інших форм навчання, що пояснюється соціальними процесами у суспільстві.

На думку науковців І.П. Заєць та І.Л. Шинковської, «успішність дистанційного навчання залежить від ефективної його організації, від керівництва самим процесом і майстерності викладачів, що беруть у ньому участь» [9]. Ефективним вирішенням дистанційного навчання може стати мультимедійний курс, який містить теоретичну, практичну та оціночну частини і слугує безперервним дидактичним циклом [1, с. 35].

Дистанційне навчання ґрунтується на трьох складових частин (рис. 1).

Під час проведення дослідження було використано емпіричний метод – анкетування, що являв собою опитування, яке ґрунтувалось на параметрах формування компетентності фахівців медичних спеціальностей. Основним методом дослідження був педагогічний експеримент.

У дослідно-експериментальній роботі взяли участь 169 студентів V курсу медичного факультету Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (м. Вінниця). Збір та опрацювання даних проводились в вересні 2021 р. із використанням спеціально розроблених анкет. У дослідженні було використано метод вибірки за критеріями.

Розроблені анкети використовуються з метою виявлення проблем під час дистанційного навчання студентів медичного спрямування, визначення їх можливостей, з метою врахування отриманих даних під час організації навчального процесу, аналізу знань та умінь, виявлення чинників, що стимулюють та перешкоджають розвитку компетентності студентів.

У процесі анкетування ми намагалися визначити значущість характеристик дистанційного навчання, що дають можливість визначити критерії аналізу формування професійної компетентності медичних фахівців, що є важливим для підвищення якості освітнього процесу в вищому навчальному закладі, а також, спираючись на результати, і в інших закладах вищої освіти.

Під час розробки анкет для опитування студентів було враховано перелік даних для оцінки результатів дослідження, зокрема стать (чоловіча, жіноча), вік (18–20 років, 21–22 роки, 23–24 роки). Серед респондентів переважали особи жіночої статі – 116 (68,7%), чоловічої – 53 (31,3%). Розподіл студентів за віком: 18–20 років – 7 (4,1%), 21–22 роки – 141 (83,4%), 23–24 роки – 21 (12,4%).

За формою навчання, яка найбільше підходить студентам було отримано такі дані: очне навчання – 53 (31,4%), дистанційне навчання – 48 (28,4%), очно-дистанційне навчання – 68 (40,2%). За даними критерію

адаптації студентів до умов дистанційного навчання отримано такі дані: 33,7% – відмінно, 44,4% – добре, 16,6% – задовільно та 0,1% – погано. Рівень мотивації до навчання в студентів у рамках дистанційного навчання не змінився – 41,4%, і навіть зменшився – 36,7%, це пояснюється багатьма причинами, в тому числі й психологічними. Зокрема, на питання «Чи допомогло Вам дистанційне навчання в особистісному розвитку?» 103 студенти (60,9%) відповіли «так», 36 (21,3%) – «ні». Підвищенню мотивації студентів під час дистанційного навчання сприятимуть регулярний самоконтроль, зворотній зв'язок, онлайн- та офлайн-комунікація. Як зазначає, С.В. Лещов комунікативний аспект виражає сутність дистанційного навчання, адже комунікативність є базисом будь-якої комунікації, тобто є її змістом [6, с. 12]. Зворотній зв'язок в студентів-медиків відбувався за допомогою таких форм індивідуального спілкування з викладачем: сайт кафедри – 105 (62,1%); електронна пошта групи – 48 (28,4%); електронна пошта викладача – 112 (66,3%); електронна пошта кафедри – 22 (13%).

З огляду на результати анкетування, а також, спираючись на досвід інших закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку студентів-медиків, зокрема на досвід Національного медичного університету імені О.О. Богомольця та Вищого навчального комунального закладу Львівської обласної ради «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського», встановлено, що дистанційне навчання: формує навички роботи з великим обсягом інформації, розвиває самостійність в пошуку та використанні необхідної інформації; формує мотивацію до самоосвіти; надає можливість розширити коло свого спілкування; підвищує у студента рівень знань, вмінь та навичок.

Перехід до інформаційного суспільства вносить певні зміни у всі сфери життєдіяльності людини, що призводить до зміни вимог до сучасного медичного фахівця [2, с. 57]. Сучасний професіонал повинен володіти широкими знаннями в галузі інформатики, знати основи й перспективи розвитку нових інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ), вміти оцінювати інформаційні ресурси для прийняття професійних рішень [3, с. 15]. Для вільної орієнтації в інформаційному потоці фахівець має володіти інформаційною компетентністю як однією зі складових частин професіоналізму.

Підсумовуючи вищенаведені дані, зазначимо, що формування професійної компетентності студентів вищих закладів медичної освіти в процесі вивчення дисциплін в умовах дистанційного навчання залежить від інтерактивного комплексу, сформованого виклада-

чами, застосування комунікаційних технологій, освітніх додатків в процесі навчання, що певною мірою реалізує інтенсифікацію навчального процесу й підвищує рівень підготовки компетентного фахівця.

Висновки. Сучасна ситуація, пов'язана з пандемією Covid-19, змусила по-новому поглянути на різні сфери суспільства. Головною проблемою є питання організації дистанційного навчання студентів медичних вищих навчальних закладів. Попередній досвід дистанційного навчання дозволив оперативно розробити нову модель організації навчального процесу. Але в той самий час існуючий рівень цифрових технологій не дозволяє повною мірою заповнити можливості очної форми навчання майбутніх лікарів, особливо у частині формування професійних практичних навичок.

Отже, під професійною компетентністю майбутнього лікаря слід розуміти теоретичну та практичну підготовленість студента на основі особистих і професійно важливих якостей, зокрема стан сформованості професійних знань, умінь та навичок, ціннісних орієнтацій та аналітичних, прогностичних, проєктувальних здібностей, необхідних для виконання діяльності лікаря.

Узагальнення отриманих результатів дослідження дало можливість визначити певні проблеми, які виникають в процесі дистанційного навчання студентів-медиків, та ті проблеми, що потребують подальшого вирішення. Результати опитування в дослідженні дають змогу визначити низку заходів, спрямованих на підвищення якості навчання студентів вищих навчальних закладів та розвиток їх професійної компетентності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Биков В.Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г. Технологія створення дистанційного курсу. Київ : Міленіум, 2008. 324 с.
2. Головська І.Г. Мотивація навчання студентів в умовах дистанційного навчання. *Габітус*. 2020. Вип. 17. С. 57-61.
3. Смульсон М.Л., Машбиць Ю.І., Жалдак М.І. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.
4. Карасик В.И. Культурные доминанты в языке. Языковая личность: Культурные концепты. Волгоград : Перемена, 2002. 355 с.
5. Кухаренко В.М. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс. Харків : НТУ «ХПІ», 2001. 282 с.
6. Лещёв С.В. Коммуникативное, следовательно, коммуникационное. Москва : Эдиториал УРСС, 2002. 172 с.
7. Павленко О.О. Використання дистанційного навчання в вищих навчальних закладах. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2007. № 21. С. 78–83.
8. Крицька Г.А., Крицький І.О., Загречук Г.Я. Перспективи та труднощі ефективного використання інноваційних технологій для забезпечення професійної підготовки студентів-медиків при вивченні клінічних дисциплін. *Медична освіта*. 2017. № 2 (74). С. 33–36.
9. Шинковська І.Л., Заєць І.П. Особливості дистанційного навчання в системі вищої освіти. *Наукова думка сучасності і майбутнього* : Збірник статей учасників XV Всеукраїнської практично-пізнавальної конференції / Громадська організація «Вектор пошуку». URL: <http://naukam.triada.ua> (дата звернення: 12.09.2021).
10. Hubackova S., Semradova I. Research study on motivation in adult education. *Procedia-social and behavioral sciences*. 2014. № 159. P. 396–400.